

XITOIY TILIDAGI TONLARNI O'RGANISH MUAMMOLARIGA DOIR

G'ofurova Zilola Rustamovna,*Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2-kurs talabasi**E-mail: umarovazilola2003@gmail.com***Ilmiy rahbar: U.X.Mavlyanova,***Xitoyshunoslik oliy maktabi dotsenti, PhD*

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilar xitoy tilini o'rganishda duch keladigan eng muhim qiyinchiliklardan biri - uning tonal tizimini o'zlashtirish ko'rib chiqiladi. Tadqiqot xitoy tilidagi ohanglarning til xususiyatlari, ularning ma'nolarni ajratishga qanday yordam berishi va ohang tizimimiz tillarni o'rganuvchilar duch keladigan qiyinchiliklarni ko'rib chiqadi. Ohangni idrok etish, to'g'ri talaffuz qilish, bog'langan nutqda tonal izchillikni saqlash, uchinchi ohang bilan yuzaga keladigan fonetik o'zgarishlarga alohida e'tibor beriladi. Maqolada, shuningdek, fonetik faoliyatni tizimli ravishda tashkil qilish va talabalarning nutq tilini tushunish qobiliyatini yaxshilash orqali ushbu muammolarni hal qilish uchun mo'ljallangan foydali o'qitish usullari taklif etiladi. Tadqiqot natijalari xitoy tilini chet tili sifatida o'qitishda qo'llaniladigan usullarni yaxshilashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: xitoy tili, ton tizimi, fonetika, talaffuz, til o'qitish metodikasi, lingvistika, xorijiy til o'qitish.

Annotation. This article examines one of the most important difficulties learners face when studying Chinese — mastering its tonal system. The research looks at the language features of tones in Chinese, how they help distinguish meanings, and the challenges that learners from languages without tonal systems encounter. Special attention is given to issues concerning tonal perception, correct pronunciation, keeping tonal consistency during connected speech, and the phonetic changes that occur with the third tone. The article also suggests useful teaching methods designed to address these challenges by organizing phonetic activities in a structured way and improving students' ability to understand spoken language. The results of the study help enhance the methods used to teach Chinese as a foreign language.

Keywords: Chinese language, tonal system, phonetics, pronunciation, language teaching methodology, linguistics, teaching Chinese as a foreign language.

Аннотация. В данной статье рассматривается одна из важнейших трудностей, с которой сталкиваются изучающие китайский язык, — овладение его тональной системой. В исследовании рассматриваются языковые особенности тонов китайского языка, то, как они помогают различать значения, а также проблемы, с которыми сталкиваются изучающие языки без тональной системы. Особое внимание уделено вопросам тонального восприятия, правильного произношения, сохранения тональной последовательности при связной речи, а также фонетических изменений, происходящих с третьим тоном. В статье также предлагаются полезные методы обучения, предназначенные для решения этих проблем путем структурированной организации фонетической деятельности и улучшения способности учащихся понимать устную речь. Результаты исследования способствуют совершенствованию методов преподавания китайского языка как иностранного.

Ключевые слова: китайский язык, тональная система, фонетика, произношение, методика обучения языкам, лингвистика, китайский язык как иностранный.

Kirish. Hozirgi globallashtirilgan dunyoda xorijiy tillarni o'zlashtirish fan, iqtisodiyot va madaniyat sohalarida xalqaro aloqalarni mustahkamlashda muhim rol o'ynamoqda. So'nggi yillarda xitoy tiliga bo'lgan qiziqish ortib borishi uni chet tili sifatida o'qitishda qo'llaniladigan metodlarni chuqur ilmiy o'rganish zaruratini yuzaga keltirdi. Xitoy tili

fonologik tizimining o'ziga xos xususiyatlaridan biri uning ohanglardan foydalanishidir va bu ohanglar so'z ma'nolarini farqlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shuning uchun ohang tizimini to'g'ri o'zlashtirish tilni muvaffaqiyatli o'rganishning asosiy omilidir.

O'zbek tilida so'zlashuvchilar kabi ona tillarida tonal tizimdan foydalanmaydigan odamlar uchun xitoy ohanglarini o'rganish qiyin fonetik vazifadir. Talabalar ko'pincha tinglash orqali ohanglarni aniqlash, ularni to'g'ri ishlab chiqarish va gapirayotganda o'z ohangini barqaror saqlash bilan kurashadilar. Uchinchi ohangning aniq talaffuzi va ohangdagi o'zgarishlar ko'pincha haqiqiy nutq tilida ko'plab xatolarga olib keladi. Bu holatni fonetik interferensiya va ona tili fonologik tizimining ta'siri bilan izohlash mumkin.

Bugungi kunda xitoy tilini o'qitish metodikasi doirasida fonetik kompetentsiyani rivojlantirish dolzarb ilmiy masala bo'lib qolmoqda. Ohanglarni o'rgatishning an'anaviy usullari ko'pincha adekvat natija bermasligi sababli zamonaviy lingvodidaktik usullarni, tinglash qobiliyatini oshirishga qaratilgan mashqlarni va kommunikativ yondashuvni qo'llash zarurati ortib bormoqda.

Maqola xitoy tilining ohang tizimini o'rganishda duch keladigan asosiy fonetik muammolarni aniqlash va bu qiyinchiliklarni bartaraf etishga yordam beradigan usullarni ilmiy asoslab berishga qaratilgan. Tadqiqot ohanglarning lingvistik xususiyatlarini o'rganish, o'quvchilar nutqida tez-tez uchraydigan xatolarni aniqlash va muvaffaqiyatli o'qitish usullarini taklif qilishdan iborat edi.

Adabiyotlar tahlili va nazariy asos. Xitoy tilining fonologik tizimi, uning ohang xususiyatlari bilan bir qatorda, ko'plab tilshunoslar tomonidan keng tadqiq qilingan. Ton fenomeni xitoy tilining asosiy farqlovchi xususiyati bo'lib, tovushdan tashqari rollarni bajaradi, shuningdek, ma'no va muloqotga ta'sir qiladi. Tadqiqotchilarning fikricha, xitoy tilida bo'g'in tuzilishi bilan birga uning ohangi ham turli ma'nolarni ajratishga yordam beruvchi alohida birlik vazifasini bajaradi. Nutq tovushlari bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ohangni nazorat qilishni o'rganish ikki bosqichdan iborat: birinchidan, turli ohanglarni eshitish va farqlay olish, ikkinchidan, ularni to'g'ri chiqarishni mashq qilish. Ohanglar so'zlarning ma'nosini farqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi va ularni noto'g'ri talaffuz qilish mo'ljallangan xabarni yoki so'zlarni chalkashtirib yuborishi mumkin.

Fonologiya bilan bog'liq tadqiqotlarda ohanglar balandligi, uzunligi va intonatsiya o'zgarishi kabi akustik xususiyatlar bilan belgilanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, xitoy tilining standart shakli bo'lgan Putonghua neytral ohang bilan birga to'rtta asosiy ohangni o'z ichiga oladi.

□ 妈 (mā) — 1-ohang, tekis va yuqori

妈妈爱我。

Māma ài wǒ. Onam meni sevadi.

□ 麻 (má) — 2-ohang, savol berayotgandek ko'tariladi

这个人是谁？

Zhège rén shì shéi? Bu odam kim?

□ 马 (mǎ) — 3-ohang, avval tushib keyin ko‘tariladi

我有一匹马。

Wǒ yǒu yī pǐ mǎ. Mening bir otim bor.

□ 骂 (mà) — 4-ohang, qat’iy va keskin tushadi

他是老师。

Tā shì lǎoshī. U o‘qituvchi.

□ 吗 (ma) — neytral ohang, qisqa va zarb berilmasdan aytiladi, ko‘pincha savollarning oxirida keladi.

你是学生吗？

Nǐ shì xuéshēng ma? Siz talabamisiz?

Olimlarning ta'kidlashicha, tovushlarni eshitish orqali farqlash qobiliyati ohanglarni o‘rganishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Buning sababi shundaki, o‘quvchi dastlab tinglash orqali ohanglardagi farqlarni tan oladi, keyin esa o‘z ovozi yordamida bu ohanglarni hosil qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Chet tili sifatida xitoy tilini o‘rganish bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ohang tizimi ohanglardan foydalanmaydigan tillarda so‘zlashuvchilar uchun ayniqsa qiyin. Masalan o‘zbek tilida tonlar emas kontekst va urg‘uda farq bo‘lganligi tufayli, tonlar ta’siri o‘z ishini ko‘rsatadi. Buni misolda ko‘rishimiz mumkin: “Olma.” so‘zi. Bu yerda meva sifatida kelsa, agarda shu so‘zga “Olma!” deb buyruq qilib ko‘rsatsak butunlay boshqa ma’no. Xitoy tilida ham 马 (mǎ) — hayvon sifatida va 骂 (mà) — bu esa so‘kmoq. Shunday qilib birgina ohang o‘zgaruvi so‘zning butunlay ma’nosini o‘zgartiradi Tadqiqotchilar bu holatni fonetik interferensiya orqali tushuntiradilar, bu o‘quvchilarning o‘z ona tilidan o‘rganilayotgan yangi tilga intonatsiya naqshlarini o‘tkazish tendentsiyasini bildiradi. Natijada, ohanglarni noto‘g‘ri ishlatish yoki neytrallash kuzatiladi. Ilmiy manbalarda uchinchi ohangning paydo bo‘lishi alohida va murakkab hodisa sifatida e’tirof etilgan. Haqiqiy hayotda gapiradigan vaziyatlarda, kontekstga asoslangan ohangdagi bu o‘zgarish, xususan, tonal sandxi fenomeni, til o‘rganuvchilar tomonidan tez-tez noto‘g‘ri qo‘llaniladi. Shu sababli ba’zi metodistlar ohanglarni alohida element sifatida o‘rgatishdan ko‘ra nutq oqimi kontekstida o‘rgatish samaraliroq deb hisoblaydilar.

Til o‘rgatish bo‘yicha zamonaviy tadqiqotlarda audiovizual materiallardan foydalanish, minimal juftlikka yo‘naltirilgan mashqlar, taqlidli takrorlash va kommunikativ yondashuv fonetik ko‘nikmalarni rivojlantirishda samarali ekanligi ilmiy dalillar orqali isbotlangan. Ba’zi olimlarning ta'kidlashicha, ovoz balandligi konturlari kabi vizual tasvirlardan foydalanish o‘quvchilarning so‘zlarni tinglash va to‘g‘ri talaffuz qilish qobiliyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Hozirgi ilmiy tadqiqotlarni ko'rib chiqish shuni ko'rsatadiki, xitoy tilida ohang tizimini egallash fonetik va psixolingvistik bosqichlarni o'z ichiga olgan murakkab jarayonni o'z ichiga oladi. Biroq, tonal tizimni o'rgatish uchun mos usullarni tanlash va ularni notonal til muhitiga moslashtirish muammosi dolzarb ilmiy masala bo'lib qolmoqda. Shuni ham ta'kidlash kerakki, tonal mashqlarni minimal juftliklardan foydalangan holda tashkil qilish, audio-vizual vositalardan foydalanish va nutq kontekstida mashg'ulotlar o'tkazish ohang aniqligini sezilarli darajada oshiradi, buni Nurmonov 2008 yilda ta'kidlagan. Shu bilan birga tonal mashqlarni so'z birikmalarida o'rgatishdan ko'ra samaraliroq ekanligini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot xitoy tilini to'g'ridan-to'g'ri o'zlashtirish orqali o'rganish jarayoniga mos keladigan fonetik faoliyatni qo'llab-quvvatlovchi usullarni yaratishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy yondashuvlarning kombinatsiyasi qo'llanildi. Nazariy bo'limda kabi o'zbek tilshunoslari asarlari tahlili natijasida olingan xulosalar muhokama qilinadi. Talabalarning xitoy tilini amaliy qo'llash va baholash usullari orqali o'rganishini tahlil qilish. Dastlabki yondashuv tilning fonologik tizimini, ohanglarni lingvistik va akustik o'rganishni va ilmiy adabiyotlarni yaratish usulini o'z ichiga oladi. Bu usul ohanglarning ma'nolari, tovush hosil qilish jarayonlari va ohangni idrok etish bilan bog'liq bo'lgan ilmiy yo'nalishlar haqida qisqacha ma'lumot beradi. Amaliy yordam va tadqiqotni baholash usullari muhim elementlarga aylandi. Xitoy tilini o'rganayotgan talabalarning nutqi kuzatilib, hujjatlardagi ohanglarni talaffuz qilishda yo'l qo'yadigan keng tarqalgan xatolar aniqlandi. Undan alohida ohang tizimiga ega bo'lgan o'quvchilar nutqiga fonetik aralashuv aniqlandi. Fon patologik tahlil usulidan foydalangan holda talabalar tomonidan talaffuz qilinadigan bo'g'inlar va so'zlarning tonal tibbiy tahlili. Ohanglar va diskriminativlik minimal juftlik tajribasi orqali baholandi. Tadqiqot shuningdek, tadqiqot manbasini, tinglash qobiliyatlarini va talaffuzning aniqligini o'rganib chiqdi.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi tavsifiy qiyosiy yondashuvlarning bir qismi bo'lgan tahliliy va tavsiflovchi usullar yordamida baholandi. Tinglovchilarning birinchi va keyingi konfiguratsiyasi o'rnatildi va tegishli fonetik vositalar tanlandi. Ushbu uslubiy vositalarni tonlarni o'zlashtirish jarayonini batafsil o'rganish, tahlil qilish, muammolarni bartaraf qilish va joriy yondashuvlarni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish imkonini berdi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot jarayonida xitoy tilini o'rganayotgan talabalar nutqi kuzatilib, ton tizimini o'zlashtirish bilan bog'liq asosiy fonetik muammolar tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, tonal tizimni o'zlashtirish jarayoni o'rganuvchilarning eshituv qobiliyati, artikulyatsion ko'nikmalari hamda ona tilining fonologik xususiyatlari bilan bevosita bog'liqdir.

Birinchi bosqichda talabalar tonlarni eshitib farqlashda qiyinchiliklarga duch kelishi aniqlandi. Ayniqsa, ikkinchi va uchinchi tonlar o‘rtasidagi farq ko‘pincha noto‘g‘ri idrok etildi.

忙 (máng – 2-ton) – band

莽 (mǎng – 3-ton) – qo‘pol, shoshqaloq. Tinglab tushunishda 2-tonning ko‘tariluvchi ohangi va 3-tonning pasayib-ko‘tariluvchi ohangi farqlanmay qoladi.

Yana bir misol tariqasida:

南 (nán – 2-ton) – janub

难 (nǎn – 3-ton) – qiyin. Bu juftlik nutqda juda tez-tez uchraydi va noto‘g‘ri talaffuz kommunikativ xatolarga olib keladi.

Tinglab tushunish mashqlarida o‘rganuvchilar bir xil bo‘g‘inning turli tonal variantlarini ajratishda xatolarga yo‘l qo‘ydilar. Bu holat tonal bo‘lmagan tillarda ohangning semantik yuklamaga ega emasligi bilan izohlanadi.

诗 (shī – 1-ton) – she‘r

时 (shí – 2-ton) – vaqt

史 (shǐ – 3-ton) – tarix

是 (shì – 4-ton) – bo‘lmoq (to be)

Tinglab tushunishda ayniqsa 2- va 3-ton, hamda 3- va 4-ton o‘rtasida xatolar kuzatiladi.

Ikkinchi muhim muammo talaffuz jarayonida kuzatildi. Talabalar alohida so‘zlarni sekin talaffuz qilganda tonlarni nisbatan to‘g‘ri qo‘llagan bo‘lsalar-da, bog‘langan nutqda tonal barqarorlik buzilishi kuzatildi.

Misollar (bog‘langan nutqda tonal o‘zgarishlar):

1. 很好 (hěn hǎo) – juda yaxshi.

Alohida: 很 (hěn – 3-ton) + 好 (hǎo – 3-ton)

Nutqda: hén hǎo (birinchi 3-ton 2-tonga yaqinlashadi)

Tadqiqot ishtirokchilari ham ko‘pincha har ikkala bo‘g‘inni ham alohida 3-ton sifatida talaffuz qilib, tabiiy ohangni buzib qo‘yadilar.

2. 你好 (nǐ hǎo) – salom.

Alohida: 你 (nǐ – 3-ton) + 好 (hǎo – 3-ton). Nutqda: ní hǎo. Bu yerda ham birinchi 3-ton o‘zgarib, 2-ton kabi eshitiladi.

3. 我很好 (wǒ hěn hǎo) – men yaxshiman. Alohida talaffuzda barcha 3-tonlar aniq aytiladi. Bog‘langan nutqda: wó hén hǎo

Ilmiy kuzatuvchilar bu holatda tonlarni barqaror saqlay olmaydi va noto‘g‘ri urg‘u paydo bo‘ladi.

4. 可以 (kě yǐ) – mumkin. Alohida: 3-ton + 3-ton. Nutqda: ké yǐ. Yana bir tipik tonal o‘zgarish holati kuzatiladi.

Gap tezligi oshishi bilan tonlarning tekislanishi yoki noto'g'ri ohangda aytilishi holatlari ko'paydi. Bu esa tonlarni avtomatik nutq darajasida yetarlicha mustahkamlanmaganligini ko'rsatadi.

Tahlil natijalari uchinchi tonning o'zlashtirilishi eng murakkab jarayon ekanligini tasdiqladi. Ko'pchilik o'rganuvchilar ushbu tonni to'liq past-ko'tariluvchi shaklda emas, balki qisqartirilgan past ohang sifatida talaffuz qildilar. Ketma-ket uchinchi tonlar kelganda yuz beradigan tonal o'zgarishlar (tone sandhi) esa qo'shimcha xatolarga sabab bo'ldi. O'rganuvchilar nazariy qoidalarni bilgan bo'lsalar ham, amaliy nutqda ularni qo'llashda qiynaldilar.

Shuningdek, ayrim hollarda o'rganuvchilar tonlarni ona tilidagi intonatsiya bilan almashtirishi kuzatildi. Bu fonetik interferensiya natijasida so'z ma'nosining o'zgarishiga yoki nutqning tushunarsiz bo'lishiga olib keldi. Kuzatishlar shuni ko'rsatdiki, tonlarni alohida yodlash emas, balki so'z va iboralar tarkibida o'rganish samaraliroq natija beradi.

Kuzatuv davomida qo'llangan fonetik mashqlar, xususan minimal juftliklar, takroriy eshitish mashqlari va imitativ talaffuz treninglari o'rganuvchilarning tonal aniqligini sezilarli darajada oshirdi. Audiovizual materiallardan foydalanish esa tonlarning akustik farqlarini yaxshiroq anglashga yordam berdi. Mashg'ulotlar yakunida talabalar nutqida tonal xatolar sonining kamaygani kuzatildi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, xitoy tilidagi ton tizimini samarali o'zlashtirish uchun fonetik mashqlarni bosqichma-bosqich tashkil etish, eshituv ko'nikmalarini rivojlantirish va kommunikativ nutq mashqlarini uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega. Tonlarni o'qitishda nazariy tushuntirishdan ko'ra amaliy takrorlash va kontekst asosidagi mashqlar samaraliroq hisoblanadi. Kuzatuv davomida xitoy tilini o'rganayotgan talabalarning nutqi o'rganilib, ohang tizimini o'zlashtirishda duch keladigan birlamchi talaffuz qiyinchiliklari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, tonal tizimni o'zlashtirish qobiliyati o'quvchilarning tinglash qobiliyati, tovushlarni qanday shakllantirishi va ona tilining fonologik xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq.

Dastlabki bosqichda tinglovchi eshitish va ohanglarni farqlashda qiyinchiliklarga duch kelishlari aniqlandi. Xususan, ikkinchi va uchinchi ohanglar orasidagi farq ko'pincha noto'g'ri talqin qilingan. Masalan, 麻 (má – 2-ton) va 马 (mǎ – 3-ton) juftligida talabalar ko'pincha farqni anglay olmagan.. Tinglab tushunish mashqlarida o'quvchilar bir bo'g'inning turli ohangli o'zgarishlarini farqlashda xatolikka yo'l qo'ygan: 妈 (mā), 麻 (má), 马 (mǎ), 骂 (mà) kabi birliklar ko'pincha chalkashtirilgan. Bu holatni tushunish mumkin, chunki tonal bo'lmagan tillarda ohang hech qanday ma'noga ega emas.

Ikkinchi muhim masala talaffuz jarayonida sezildi. Tinglovchi alohida so'zlarni nisbatan to'g'ri ohanglar bilan sekin talaffuz qilishsa-da, bog'langan nutqda ularning ohang barqarorligi buzilgan. Masalan, 你 (nǐ) + 好 (hǎo) alohida to'g'ri talaffuz qilinsada, nutqda 你好 (nǐ hǎo) shakliga o'tishi kerak bo'lgan tonal o'zgarish ko'pincha e'tibordan chetda qolgan. Xuddi shuningdek, 很 (hěn) + 好 (hǎo) birikmasi 很好 (hěn

hǎo) tarzida talaffuz qilinishi lozim bo'lsa-da, talabalar uni noto'g'ri ravishda ikki alohida uchinchi ton sifatida qo'llaganlar. Nutq tezligi tezlashgani sayin, tekis ohanglar yoki noto'g'ri intonatsiya paydo bo'lishi ham ko'tarildi. Bu o'z-o'zidan nutq jarayonida ohanglarning etarli darajada qo'llab-quvvatlanmaganligini ko'rsatadi.

Uchinchi ohangni o'rganish jarayonning eng qiyin qismidir. Aksariyat o'quvchilar bu ohangni to'liq past ko'tarilgan shakldan foydalanish o'rniga qisqartirilgan past ohang sifatida talaffuz qilishga moyil edilar. Bir xil turdagi uchta ohang bir-birini ta'qib qilganda yuz beradigan ohangdagi o'zgarishlar (ton sandhi) ko'proq xatolarga olib keldi. Masalan, **好 (hǎo)** yoki **我 (wǒ)** kabi so'zlarda to'liq tonal realizatsiya saqlanmagan. Shuningdek, ketma-ket uchinchi tonlar ishtirok etgan holatlarda (**我很好 – wǒ hěn hǎo**) yuz beradigan tonal o'zgarishlar (ton sandhi) ko'proq xatolarga sabab bo'lgan. Talabalar nazariy qoidalar bilan tanish bo'lishsa-da, haqiqiy suhbatlar davomida ulardan samarali foydalanishni qiyin deb topdilar.

Ba'zi hollarda o'quvchilar o'z ona tilidagi ohanglarni intonatsiya naqshlari bilan almashtirganligi qayd etilgan. Ushbu fonetik aralashuv tufayli so'zning ma'nosi o'zgargan bo'lishi mumkin yoki nutq endi tushunarsiz bo'lishi mumkin. Masalan, **是 (shì – 4-ton)** so'zi noto'g'ri ohangda aytilganda boshqa ma'noni anglatishi yoki umuman tushunilmasligi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, so'zlar va iboralar ichidagi ohanglarni o'rganish ularni mustaqil ravishda eslab qolishdan ko'ra samaraliroqdir.

Xulosa. Xulosa qilib aytish mumkinki, minimal juftlik mashqlari- (**麻 – 马, 南 (nán) – 难 (nǎn)**), takroriy tinglash amaliyoti va taqlidli talaffuzni o'rgatish o'quvchilarning to'g'ri ohanglarni hosil qilish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilagan. Audiovizual materiallardan foydalanish xususan, **妈 / 马 / 骂** turli ohanglar orasidagi tovush sifatidagi farqlarni aniqroq tushunishga yordam berdi. Tinglovchi nutq so'zlaganda tonal xatolarga yo'l qo'yadiganlar soni kamaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduazizov A.A. **Umumiy tilshunoslik.** – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
2. Mahmudov N.M. **Til va nutq.** – Toshkent: Fan, 2013.
3. Nurmonov A. **O'zbek tili fonetikasi.** – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2008.
4. Rahmatullayev Sh. **Hozirgi o'zbek adabiy tili.** – Toshkent: Universitet, 2006.
5. HSK 1-2-3 (Hanyu Shuiping Kaoshi (汉语水平考试))- Liping Jiang.
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi ilmiy jurnallari materiallari (xitoy tili fonetikasi va metodikasiga oid maqolalar).